

Radu PĂIUȘAN
(Universitatea de Vest din Timișoara)

Aspecte din activitatea Uniunii Patrioților în sud-vestul României în anul 1944

Abstract: (Aspects of the activity of the Union of Patriots in southwestern Romania in 1944) The first organization that was analyzed, that of the Patriots Union, was established in 1942, in the Soviet Union, and had *România liberă* as written source and the homonym radio station, both active on Soviet territory. Even though the so called Patriots Union and its press agency were purely communists propaganda oficinas, pronouncing themselves against the anti Bolshevich war led by Romania, being initiated by the Communist Party from Romania, a section of the Comintern in enemy lines, against fundamental interests of Romanian's state, finally a state betrayer. After the events from 23 August 1944, the Patriots Union and its press agency, as satellites of the P.C.d.R, came out of illegality and were installed in Romania and in its Western region. It was here that a new press agency, entitled demagogically *Lupta patriotică (Patriotic Fight)*, and *România Liberă (Liberated Romania)* were moved to București from the U.R.S.S. Its members demagogically affirmed that the U.P sign could be translated with U for *Unity* and P for *(Country-Patrie)*. It involved the so called patriots, no matter the party they were members in along with those politically not involved, especially the intellectuals and the middle class, from public or private servants to clergy, industrials and patron craftsmen. It owed its addressability to the fact that the P.C.d.R was aware that this segment of the population was partially politically unenrolled. It was asserted that they represented the third force, after the first represented by the workers, sustained by P.C.d.R and P.C.R, and the peasants as the second class with the Ploughmen Front as another satellite political formation of the communists. There were three categories of persons involved: the first- those who tried to continue their carrier initiated in between the two World Wars, without joining the Communist Party, but to one of its political organization, the second one- those who in this period began their political and professional ascension, and last but not least, those who tried to hide their compromised past of dictatorship regime joining. By not being accepted to participate in the two Sănătescu governments and that of general Rădescu, the Patriots Union was included in the pro communist govern led by Petru Groza, so called of wide democratic concentration, installed under Soviet pressure, receiving- in the actual govern- four ministries and a state subsecretary position. To highlight the position of the Patriots Union in Banat, they obtained the position of prefect of the Timiș-Torontal county, residing in Timișoara. Some of the intellectuals did not attend this intermediary form and joined P.C.d.R directly or the Romanian Association for Soviet Links (A.R.L.U.S), formed after 23 August 1944 with sections throughout the country, including the counties from the Western part of Romania. After the legal establishment of the Patriots Union, organizations on national level appeared, including in the counties that formed the Local Department of Banat, up to the level of small rural districts and commune. This new organization aimed at forming the new man, a creature desired by all dictatorship regimes in Romania and Europe that could be a perfectly assessed mechanism to the political organizations that initiated it and responded to any kind of their orders. But the P.C.d.R needed a satellite political party that would group that part of the Romanian society politically not involved, till then in a communist manner.

Keywords: Communist Party from Romania, Patriots Union, propaganda, Banat, 1944

Rezumat: Prima organizație studiată, cea a Uniunii Patrioților, a fost întemeiată în anul 1942, pe teritoriul Uniunii Sovietice, și avea – ca organ de presă scrisă – ziarul *România liberă*, iar audio, postul de radio cu același nume, care apăreau și emiteau de pe teritoriul sovietic. Deci, așa-zisa Uniune a Patrioților și organele sale de presă erau oficine de propagandă comunistă care se pronunțau împotriva

războiului antibolșevic dus de către România, fiind inițiate de către Partidul Comunist din România, secție a Cominternului pe teritoriul inamic, împotriva intereselor fundamentale ale statului român, deci, în ultimă instanță, trădătoare de țară. După lovitura de stat de la 23 august 1944, Uniunea Patrioților și organele sale de presă, ca satelite ale P.C.d.R.-ului, au ieșit din ilegalitate și s-au instalat pe teritoriul României, inclusiv în zona de sud-vest. Aici a apărut și un organ de presă al acesteia, intitulat demagogic *Lupta patriotică*, iar *România liberă* a fost transplantată de pe teritoriul U.R.S.S. la București. Tot în sens demagogic, se afirma – de către membrii acesteia – că sigla U.P. putea fi tradusă și prin termenii de Unire și Patrie. Ea avea la început, ca adresabilitate, pe toți cei care voiau să fie așa-zii patrioți, indiferent de partidul din care făceau parte și pe cei neînregistrați în niciun partid politic, și mai ales pe intelectuali și pe așa-zisele pături mijlocii, adică: funcționari publici și particulari, liber-profesioniști, clerici, industriași și pe meseriașii-patroni. Aceasta, pentru că P.C.d.R.-ul conștientizase faptul că acest segment al populației României rămăsese parțial neînregistrat politic. Se afirma că aceștia reprezentau a treia forță, prima fiind muncitorimea, reprezentată de P.C.d.R., apoi P.C.R., iar a doua fiind țărănimea, care era reprezentată de către Frontul Plugarilor, o altă formațiune politică satelită a comuniștilor. Ea cuprindea trei categorii de persoane: prima – cei care au încercat să-și continue cariera începută în perioada interbelică, fără a adera direct la Partidul Comunist, ci la o organizație politică a acestuia, a doua – pe acei care, în această perioadă, și-au început ascensiunea politică și profesională și, nu în ultimul rând, pe cei care au încercat să-și ascundă trecutul compromis de aderență la diverse regimuri dictatoriale anterioare. Ne fiind acceptată să participe la cele două guverne Sănătescu și la cel al generalului Rădescu, Uniunea Patrioților a fost cooptată în guvernul procomunist condus de Petru Groza, așa-zis de largă concentrare democratică, instaurat sub presiunea sovietică, primind – în acest guvern – patru ministere și un subsecretariat de stat. În sud-vestul României, tocmai pentru a i se da importanță, Uniunea a primit postul de prefect al județului Timiș-Torontal, cu reședința în municipiul Timișoara. Dar unii dintre intelectuali nu au recurs la această formă intermediară și s-au înscris direct în P.C.d.R. sau în Asociația Română pentru Legături cu Uniunea Sovietică (A.R.L.U.S.), formată – și ea – după 23 august 1944 și care avea filiale în toată țara, inclusiv în județele din sud-vestul României. După ieșirea din ilegalitate, Uniunea Patrioților a început să-și constituie organizații la nivel național, inclusiv în județele care formau așa-numita Regionala Banat a acesteia, până la nivel de plasă și comună. Scopul pe care îl afirma această organizație politică era formarea omului nou, o creatură pe care doriseră să o dețină toate regimurile dictatoriale din România și din Europa, și care trebuia să fie un mecanism perfect aservit organizațiilor politice care îl inițiaseră și să acționeze prompt la toate ordinele primite de la acesta. Dar P.C.d.R.-ul avea nevoie de un partid politic satelit, care să grupeze și partea din societatea românească neorganizată politic, până atunci, în stil comunist.

Cuvinte cheie: Partidul Comunist din România, Uniunea Patrioților, propagandă, Banat, 1944

Preluarea puterii politice de către Partidul Comunist din România nu putea fi făcută, în mod direct, pentru că forța numerică și valorică a acestui partid era insignifiantă după lovitura de stat de la 23 august 1944 (Scurtu, Buzatu 1999, 443-452). În momentul executării loviturii de stat, partidul comuniștilor români se estimează că avea aproximativ 1.000 de membri (Onișoru 1996, 115; Tismăneanu 2005, 109). Fiind, astfel, „fragil din punct de vedere organizatoric și lipsit de susținerea populației, P.C.R. a fost obligat, în perioada 1944-1947, să adopte strategia de front popular, acceptând să funcționeze în cadrul unui sistem multipartidist” (Tismăneanu, Dobrinu, Vasile 2007, 170). În consecință, comuniștii au fost obligați să accepte proliferarea grupărilor politice și să creeze un front propriu, renunțând să mai colaboreze cu partidele politice democratice din România în cadrul Blocului Național Democratic. Astfel, formațiuni politice au fost înființate

și finanțate de către comuniști, pentru a slăbi și a rupe din susținerea și electoratul partidelor democratice. Aceste formațiuni procomuniste nou create sau existente anterior, dar devenite acum procomuniste, „au proliferat în perioada pre-electorală (pentru alegerile din noiembrie 1946 – *n.n.*) și au funcționat ca supape pentru tactica electorală a P.C.R.” (Tismăneanu, Dobrințu, Vasile 2007, 171).

Propulsat la guvernare prin actul de la 23 august 1944, P.C. din România a determinat petrecerea unui fenomen: „Atunci murea o lume, un mod de gândire și un limbaj, pentru a se naște altul. Atunci era una din perioadele cele mai fascinante din istoria unei națiuni, trecerea sau (pentru a utiliza un cuvânt la modă astăzi) tranziția spre un alt sistem” (Duchetti, Costineanu, Venillemien 1999, 17). Această propulsare și tranziție s-a datorat intrării României, în anul 1944, în sfera de influență sovietică și a instaurării regimului comunist, în anii 1945-1947, ca urmare a sovietizării Europei Centrale și de Est. Dar „factorii decisivi ai procesului de intrare a României în zona de hegemonie a Kremlinului și a instaurării, prin voința Moscovei, a regimului comunist în România (au fost – *n. n.*): ocuparea, de către Armata Roșie, în 1944 și înțelegerea dintre anglo-americani și sovietici, asupra sferelor de influență în Europa de sud-est” (Chiper, Constantiniu, Pop 1993, 9).

Satelizarea României, ca și a altor țări din Centrul și Sud-Estul Europei, a fost făcută, în perioada postbelică, prin acordul celor trei mari puteri, care „s-au înțeles între ele în ceea ce privește sferele de influență, chiar dacă au făcut-o în mod ostil” (Arendt 2006, 623). Această satelizare față de URSS a fost o alternativă la conducerea întregii regiuni, ca pe țările baltice, nu prin intermediul autorităților locale, ci să le încorporeze direct în imperiul sovietic, care se pretindea „uniunea republicilor federale” (Arendt 2006, 622). De altfel, cum se afirmă în istoriografia contemporană, în lumea diplomaților și a oamenilor politici apuseni erau larg răspândite două opinii: cooperarea dintre SUA, Marea Britanie și URSS și concesiile pe care acestea trebuiau să le facă. Așa-numita „Marea Alianță” trebuia menținută peste orice incidente de parcurs și Uniunii Sovietice trebuiau să i se facă, pe parcursul negocierilor, concesii rezonabile, pentru că, așa cum se întâmplă între gentlemen, și ea va înțelege să facă, la rândul său, concesii partenerilor occidentali. În același sens, în proiectele de organizare a lumii postbelice, elaborate la Washington și Londra, se lua în considerație că o mare putere ca Uniunea Sovietică, având în afara acestui statut, și o contribuție masivă la războiul împotriva Germaniei naziste, trebuia să beneficieze „firesc” de un „glacis strategic”, un brâu de securitate, alcătuit din state mai mult sau mai puțin clientelare, cu o politică aflată în acord cu interesele Uniunii Sovietice (Chiper, Constantiniu, Pop 1993, 10; Păiușan-Nuică 2008, 14-15).

În consecință, sistemul sateliților a fost răspunsul sovietic la sistemul american de alianțe, iar așa-zisa independență a sateliților a fost importantă pentru URSS ca reprezentând reflecția suveranității naționale intacte aliaților Americii. Dar, după cum afirma o analistă consacrată a comunismului, sistemul totalitar s-a născut, poate,

ca un compromis între tendințele inerente ale democrației totalitare și nevoia de a menține o aparență de politică externă normală, față de lumea liberă, procedeele de dominație și guvernarea aplicată de imperialismul rus au fost în deplină concordanță cu această situație (Arendt 2006, 623).

Deci, în toate cazurile, cum se exprima reputatul istoric, cucerirea efectuată prin forța imperiului sovietic a fost tradusă în fapt, ca și când ar fi avut loc acapararea puterii de către un partid comunist fidel. Astfel, jocul pregător, atât de elaborat din anii '40, când a început, înainte de deplina bolșevizare au fost tolerate mai multe partide, care au fost, apoi, lichidate în favoarea dictaturii partidului unic, aservit doar pentru a întări iluzia unei evoluții demonstrative a independenței. Dar „Moscova nu a făcut altceva decât să creeze replici exacte, nu numai ale propriei forme de guvernare, cât și a evoluțiilor care au dus la așa ceva” (Arendt 2006, 624).

În același sens se exprima și unul dintre corifeii deculturalizării și deznaționalizării României postbelice, Leonte Răutu, care afirma: „România comunistă a fost în întregime construită după modelul sovietic” (Tismăneanu, Vasile 2008, 37).

Dar P.C.d.R., încă din ilegalitate, a încercat să-și apropie, iar, unde nu a fost cu putință, să-și formeze aliați. Acesta a fost și cazul organizației satelit, creată de către comuniști încă din 1942, numită Uniunea Patrioților și care, apoi, în ianuarie 1946, a fost transformată în Partidul Național Popular. Aceasta s-a făcut în condițiile în care România lupta împotriva colosului bolșevic, luptă începută în data de 22 iunie 1941, dar patriotismul acestei Uniuni nu se manifestase în sensul participării României la război pentru recuperarea Basarabiei și nordului Bucovinei, răpite de către Uniunea Sovietică, ci exact invers. Acest așa-zis patriotism îndemna la împotrivirea românilor față de războiul anti-bolșevic și la pactizarea cu inamicul sovietic. Acestei organizații, trădătoare de țară, ca, de altfel, și P.C.d.R.-ului, i s-au atribuit merite pe care nu le avea și activități pe care nu le putea desfășura, datorită dimensiunii liliputane pe care o deținea, „din rândurile căreia au făcut parte profesori universitari, ingineri, scriitori, arhitecți, profesori secundari, medici și avocați, învățători, studenți, meseriași și mici negustori, muncitori, funcționari și preoți din București, Iași, Cluj, Timișoara, Sibiu etc. ... Apariția acestei noi organizații exprima creșterea mișcării de rezistență împotriva hitleriștilor și a dictaturii antonesciene, adeziunea tot mai intensă, la ea, a unui număr însemnat de reprezentanți ai păturii mijlocii” (Țuțui 1966, 55).

În realitate, activitatea acestei organizații, în ilegalitate, s-a limitat la înființarea – pe teritoriul URSS – în 28 ianuarie 1943, a ziarului „România Liberă” și a postului de radio cu același nume, menite să intoxice populația României cu propagandă bolșevică. Postul de radio fusese pus sub conducerea lui Leonte Răutu, care, în momentul izbucnirii războiului anti-bolșevic, plecase în URSS (Tismăneanu, Vasile 2008, 25). În această privință, istoriografia română contemporană este tranșantă: „Comuniștii români au salutat toate acțiunile lui Stalin și s-au identificat

cu pozițiile sovietice, chiar atunci când acestea însemnau năruirea unității naționale a țării lor, subminarea forței sale de apărare” (Tismăneanu, Vasile 2008, 24). Așa-ziișii ilegaliști, trimiși din URSS în România, nu erau – în realitate – decât agenți ai serviciilor de informații sovietice, care trebuiau să comită sabotaje pe teritoriul românesc și să încerce să destabilizeze țara (Tănase 2009).

Dar Uniunii Patriotice i se atribue și coagularea unor formațiuni minuscule și fără importanță în viața politică a țării, în așa-zisul Front Patriotic Antihitlerist. „Încadrată în lupta dusă împotriva fascismului și a războiului antihitlerist, Uniunea Patrioților a răspuns chemării PCR de a participa într-un singur front patriotic al tuturor forțelor interesate în eliberarea și democratizarea țării. Alături de partidul comunist, împreună cu Frontul Plugarilor, MADOSZ-ul și Partidul Socialist-Tărănesc, a luat parte la crearea, în 1943, a Frontului Patriotic Antihitlerist” (Țuțui 1966, 56). Tot acestei minuscule organizații ilegale, subordonată P.C.d.R.-ului, i se atribuie, de către istoriografia comunistă, redactarea memoriului intelectualilor, adresat, în aprilie 1944, lui Ion Antonescu, prin care se cerea ieșirea României din lupta împotriva Aliaților (Țuțui 1966, 57).

Conform indicațiilor comuniștilor, Uniunea Patrioților s-a declarat, încă de la înființare, ca o organizație cu caracter unitar, o mișcare largă de masă și nu un partid politic, cuprinzând patrioți antifasciști, fără deosebire de naționalitate, categorie socială, religie sau grupare politică. Deci, ea s-a declarat că nu este un partid politic, ci cuprindea, în rândurile ei, mai ales membri din partidele politice satelit ale P.C.d.R.-ului (LP, 1945, nr. 31, p. 4).

După lovitura de stat de la 23 august 1944, Uniunea Patrioților, în noile condiții existente, a trecut la reorganizarea activității sale și a luat parte activă la mișcarea pentru comunizarea țării. În consecință, ea a participat, la 6 septembrie 1944, la întemeierea Grupului Patriotic Antihitlerist, iar după ce, la 27 septembrie același an, a aderat la Platforma Frontului Național Democrat, a intrat în Consiliul Național al acestuia, ca una din organizațiile fondatoare. În acest organism a intrat, din partea Uniunii Patrioților, Gheorghe Vlădescu-Răcoasa, dr. Dumitru Bagdasar și Simion Stoilov (Țuțui 1966, 56).

Pe plan local, în Banat, organizația dispunea și de un ziar, intitulat semnificativ „Lupta patriotică”. În *Cuvântul înainte* al primului număr, apărut în data de 25 decembrie 1944, se afirma că acesta nu era, practic, numărul de început, pentru că ziarul apăruse cu un an înainte, în ilegalitate, când a fost editat lunar, iar acum reapăruse pentru a prezenta opiniei publice, grupate în jurul ziarului, pe cei care au dus lupta politică în condiții grele, înainte de actul de la 23 august 1944. În același Cuvânt înainte se afirma că, urmând linia intereselor și aspirațiilor patriotice, ziarul va fi pus, în primul rând, în slujba frământărilor și clarificărilor, în vederea realizării unui Front Național Democratic și a consolidării unei adevărate democrații populare în România. De asemenea, însușindu-și întru totul proiectul de platformă al F.N.D., gazeta respectivă va contribui – din toate puterile – la clarificarea și înlăptuirea reformelor

cuprinse în ea, convinsă că acestea satisfac nevoi urgente pentru masele muncitorești de la sate și orașe și sunt, prin aceasta, comandamente ale marilor idealuri naționale. S-a mai subliniat faptul că „Lupta patriotică” se adresează întregului popor, țărani, muncitori, intelectuali, din toate partidele politice sau fără de partid, în vederea mobilizării maselor largi pentru a lupta pentru democrație populară, prin popor și pentru popor. Cuvântul înainte al primului număr al ziarului se încheia cu o lozincă semnificativă: „Pentru libertate și dreptate pentru toți, spre prosperitatea Patriei noastre” (LP, 1944, nr. 1, p. 1). În același sens se exprima și dr. Valeriu Novacu într-un articol din respectivul săptămânal. După cum afirma acesta, a venit vremea când, pe deasupra partidelor politice din care făceau parte, pe deasupra concepțiilor personale s-a simțit, din nou, marea realitate a momentului și a pământului nostru, pentru ca patriotismul să fie un îndemn viu la lupta unită de rezistență și eliberare. „Patrie și patriotism înseamnă luptă și jertfă pentru idealurile permanente ale omenirii. Pentru libertate și independență, pentru limbă, artă, o credință, o pâine, pentru fabricile și ogoarele noastre” (LP, 1944, nr. 1, p. 2). Se insista asupra rolului unificator al Uniunii Patrioților, în cadrul căreia trebuiau să se unească toate partidele patriotice care au militat, în permanență, pentru o platformă de înțelegere, a tuturor partidelor, a organizațiilor democratice și a tuturor forțelor patriotice adevărate (LP, 1944, nr. 1, p. 3). La fel se exprima și Leontin Silaghi (Sălăjan*), care vedea unitatea poporului român pe baza unui program comun de luptă, dar sub egida comunistilor. „PCR, în interesul suprem al țării, pentru a putea mobiliza întreg poporul pentru îndeplinirea sarcinilor mari de a zdrobi hitlerismul, dușman de moarte al tuturor popoarelor, a propus un program de acțiune, accesibil pentru orice democrat cinstit, gândindu-se, în primul rând, la interesul poporului, trecând chiar peste interese de partid. În fața României stă problema de a fi sau nu fi și soarta ei depinde de felul cum va înțelege timpurile prin care trecem” (LB, 1944, nr. 89, p. 1). Acest program, pus sub semnul patriotismului, trebuia să fie, în final, comunist, cum, de altfel, s-a și întâmplat.

Ca organizație politică satelit a P.C.d.R.-ului, Uniunea Patrioților, chiar și prin miniștrii săi, trebuia să invoce același patriotism și unitate politică, mai ales că războiul antihitlerist era în curs de desfășurare și era necesară crearea și menținerea unui val de simpatie pentru ducerea lui, inoculându-se, în același timp, ideea că patria este amenințată și, în consecință, trebuiau să înceteze disputele politice. Astfel, organul de presă bănățean anunța cititorii că ministrul Vlădescu-Răcoasa, viitor președinte al P.N.P.-ului, urmaș al Uniunii Patrioților, la adunarea Uniunii de la Sibiu, declarase:

„Trăim zile mărețe și hotărâtoare. Se plămădește o lume nouă. Patria amenințată ne cheamă pe toți. Cu mic, cu mare, să dăm vieții noastre politice altă așezare. În acest scop se cere adeziunea unanimă și neprecupețită. Nu se pune nimănui problema dacă e burghez sau proletar, se pune problema dacă e democrat, antifascist și patriot, căci e vorba de interesele întregului popor, care trebuie apărate și susținute” (LP, 1944, nr. 1, p. 3).

În același discurs, liderul Uniunii Patrioților definea și democrația pe care o promova, una de tip nou, adică populară.

„E timpul să se știe că democrația se sprijină direct și, în primul rând, pe masele populare. Nu există un anumit fel de democrație, ci numai democrație populară, care este însăși esența democrației. Țara întreagă e pornită să așeze bazele existenței democratice. Să învățăm că patriotism înseamnă lupta pentru libertate și democrație reală și să fim patrioți adevărați, pentru ca România să devină Patria liberă și adevărată a democrației” (LP, 1944, nr. 1, p. 4).

Este definit, deci, și patriotismul care, în concepția autorului, nu înseamnă decât lupta pentru așa-zisa democrație reală, adică cea populară, promovată de comuniști și sateliții lor, printre care și așa-zisa Uniune Patriotică.

În aceeași perioadă de început a ieșirii din ilegalitate a P.C.d.R.–ului și a organizațiilor sale satelit, comuniștii aveau nevoie și de sprijinul altor clase și grupări sociale, pentru a accede la putere. După cum se exprima istoriografia comunistă, pentru a așeza evoluția generală a țării pe calea progresului, comunist fără nicio îndoială, trebuiau angajate, în acest efort, pe lângă masele muncitorești, și forțele sociale, exploatatoare, în speță burghezia, care, din multe puncte de vedere, dispuneau încă de resurse pentru a contribui la așa-zisul progres al țării. În consecință, se considera că importante cercuri ale burgheziei puteau să îndeplinească un rol avansat în rezolvarea acestor prefaceri social-economice, care coincideau atât cu interesele sale de clasă, cât și cu interesele generale ale țării, ale poporului român, ale maselor muncitoare. Înlăturarea lor s-a făcut, conform aceluiași autor, abia odată cu trecerea la așa-zisa revoluție socialistă (Fătu 1979, 114). Inclusiv tactica folosită de comuniști trebuia să fie a frontului popular, care să permită unirea într-o formațiune larg democratică a tuturor forțelor politice, partide, organizații sau părți ale acestora, care demonstau tendințe democratice antifasciste și revoluționare, care puteau, într-o măsură sau alta, să contribuie la înlăturarea prefacerilor democratice ale țării (Fătu 1979, 112). Drept urmare, noul sistem de alianțe promovat de comuniști după 23 august continua să oglindească cerințele fundamentale de ordin național, antifascist – după cum se exprima același istoric – ce se mențineau în fața țării, trebuia să primească o componentă preponderent socială, de clasă, care să permită înlăturarea transformărilor revoluționare necesare. În primul rând, pe comuniști și pe organizațiile lor satelit, ca Uniunea Patrioților, îi interesau să slăbească partidele tradiționale din România și să rupă din acestea disidențe sau păături sociale, pe care să și le subordoneze. În acest sens, comuniștii au încercat să subordoneze chiar PNT-ul și PNL-ul, invitându-le să facă parte din așa-numitul Front Național Democrat. Această invitație era făcută sub pretextul, ipocrit, că aceste partide nu-și epuizaseră posibilitățile de a juca un rol pozitiv în procesul istoric, aceasta pentru că aveau încă sub influența lor mase importante de oameni, mai ales din rândurile țărănimii, ale intelectualității, micii burghezii și chiar din rândurile muncitorimii, mase care, în mod obiectiv, erau interesate în transformările cuprinse în Platforma-Program a F.N.D.–ului (Fătu 1979, 134).

Partidul Comunist din România voia să profite de faptul că, după lovitura de stat de la 23 august 1944, a fost prezentă, în sistemul politic din România, o stare de frământare, deplasări, apariția și dispariția unor formațiuni politice, desprinderi și

ralieri de partide (Fătu 1973, 5). Pe aceeași linie, comuniștii afirmau că în PNT și în PNL se găseau importante mase de țărani, intelectuali și alte pături sociale mijlocii, ale căror interese nu coincideau, în chip obiectiv, cu cele promovate de conducerea oficială, ci se înscriau în linia generală politică a forțelor revoluționar-democratice raliat în jurul PCdR-ului, existând – după cum susțineau ei – în aceste partide un număr semnificativ de cadre care doreau colaborarea cu comuniștii și cu aliații lor, pentru realizarea unor transformări sociale (Fătu 1979, 111). Deci, comuniștii doreau spargerea partidelor istorice și cooptarea a cât mai multor membri ai acestora, conform cunoscutei devise staliniste, că partidele comuniste trebuiau, întâi, să treacă la înregimentarea unui număr cât mai mare de membri, iar când ajung la putere, să se debaraseze de aceștia prin epurări. De altfel, politica stalinistă a aliatului „vremelnic”, a „tovarășului vremelnic de drum”, va funcționa și în România, devenită comunistă în anul 1948. Această situație politică putea fi explicată prin faptul că actul de la 23 august a pus, în fața tuturor forțelor politice ale României, probleme de fond, privind nu atât prezentul, cât mai ales perspectiva dezvoltării ulterioare a țării, și anume: care va fi evoluția țării, în ce direcție și în favoarea căror forțe, ce atitudine trebuiau să adopte față de această evoluție forțele sociale și politice aflate în luptă, care urma să fie tactica acestora în noua perspectivă istorică. (Fătu 1979, 107) În același sens, pentru a atrage cât mai mulți membri atât pe plan național, cât și local, organul local al PCdR publica, la începutul lunii octombrie 1944, un apel al secției de femei a Uniunii Patrioților, prin care chema, sub steagul ei de luptă, toate femeile antihitleriste, fără deosebire de naționalitate, religie, profesie și, foarte important, concepție politică. Apelul afirma, în continuare, că respectiva organizație nu este un partid politic, ci este o mișcare de largă concentrare a tuturor forțelor antihitleriste active, ea era o organizație de luptă pentru educarea maselor femeiești, în vederea democratizării țării, pentru libertăți și drepturi colective egale cu ale bărbaților, pentru o viață liberă, demnă și conștientă. Se mai reliefa, în apel, că lupta femeilor din Uniunea Patrioților „nu este feminism sterp. Lupta noastră merge cot la cot cu lupta bărbaților pentru revendicări generale cetățenești și în interesul întregii națiuni, pentru revendicări specifice femeiești. Fascismul și războiul hitlerist au adus atât muncitorilor, țăranilor, cât și intelectualilor și gospodinelor întuneric, moarte, jaf, degradare. Toate partidele trebuie mobilizate pentru războiul eliberator. Femeia trebuie să fie conștientă de forța ei combativă și trebuie să pășească organizat pe terenul luptei politice și economice” (LB, 1944, nr. 19, p. 1). Apelul Secției Femei din Uniunea Patrioților cuprindea nouă puncte: 1) Pentru sprijinirea, din toate puterile, a războiului dus de armata română și armata sovietică; 2) Pentru curățirea aparatului de stat, a fabricilor și a birourilor, de toate elementele fasciste și profasciste; 3) Pentru salarii egale cu ale bărbaților, la muncă egală; 4) Pentru câștigarea drepturilor politice ale femeilor și dreptul de a alege și de a fi ales... 6) Pentru dreptul la orice profesie și funcție; 7) Pentru protecția femeii în muncă... 9) Pentru ridicarea nivelului politic, cultural și moral al femeilor prin cursuri și

conferințe instructive, reviste femeiești, biblioteci populare pe lângă fabrici și la sate. Apelul se termina cu îndemnul „Intrați colectiv în Uniunea Patrioților, singura organizație democratică de masă, în care putem lupta pentru realizarea drepturilor noastre cuvenite” (LB, 1944, nr. 19, pp. 1-2).

Pentru că, pe plan național, Uniunea Patrioților făcea parte din Consiliul Național al F.N.D., la 17 octombrie 1944 s-a constituit și un consiliu bănățean al Frontului, din care, din partea acestei organizații, făceau parte dr. Valeriu Novacu și Iulian Poenariu (LB, 1944, nr. 26, p. 1).

Organizația locală a Uniunii Patrioților a participat și la manifestațiile din Timișoara, făcute cu ocazia eliberării Clujului, considerat capitala Transilvaniei, de către armata română, cu care ocazie a luat cuvântul prof. dr. Valeriu Novacu, practic, atunci, având doar gradul de lector doctor la Catedra de Fizică din cadrul Facultății de Științele Naturii, refugiată de la Cluj la Timișoara după dictatul de la Viena din 30 august 1940, prin care României îi fusese răpit nord-vestul Transilvaniei, inclusiv orașul Cluj. În intervenția sa cu această ocazie, Valeriu Novacu arăta: „În acele timpuri când ostașii noștri au fost târați până la Volga, cu făgăduielile perfide că ni se va înapoia Ardealul, pentru ca, prin suferințe grele, să-și poată da seama de prăpastia între cele spuse și adevăr, s-a pus temelia unei organizații politice care să servească la unirea organizațiilor, partidelor și personalităților democratice, antihitleriste, într-un cuvânt, al tuturor patrioților. Această organizație este Uniunea Patrioților, în al cărei manifest-program, publicat în iunie (1943 – *n.n.*), numărul 1 al ziarului clandestin «România liberă» figura lupta pentru desființarea dictatului de la Viena și eliberarea fraților noștri de sub jugul lui Horthy... România de astăzi stă la răscruce de drumuri și, în aceste momente istorice, să învățăm din trecut. Suntem în luptă, lupta nu s-a terminat. Trebuie să dezrobim întreg Ardealul. Trebuie să ducem războiul pentru stărpirea definitivă a hitlerismului” (LB, 1944, nr. 27, p. 1).

În continuare, reprezentantul Uniunii Patrioților se pronunța pentru crearea bazei României de mâine, pentru democratizarea vieții publice în sensul real al cuvântului, adică a așa-zisei democrații populare. Același orator făcea apel, în numele organizației pe care o reprezenta, la unirea, la mobilizarea tuturor forțelor poporului român împotriva dușmanului extern și intern. Această unire trebuia făcută prin înregimentarea în F.N.D., prin intermediul căruia s-ar fi putut face față sarcinilor de a duce războiul până la victorie, de a îndeplini condițiile armistițiului prin curățirea radicală a aparatului de stat de trădători, hitleriști, fasciști și afaceriști. Toate acestea nu se puteau face, însă, în concepția reprezentantului Uniunii Patrioților, decât prin venirea – la conducerea țării – a unui guvern al Frontului Național Democrat (LB, 1944, nr. 27, p. 3). De altfel, organizația bănățeană a Uniunii Patrioților a participat, ca membră fondatoare a Consiliului bănățean al F.N.D.-ului. Aceasta, după constituirea Consiliului Național al F.N.D., la 12 octombrie 1944, la care aderase și Uniunea Patrioților, și după ce, în zilele de 8 și 15 octombrie, marea majoritate a maselor populare din Banat, după cum afirma presa comunistă din

Timișoara, a manifestat, prin adunări populare grandioase, la Timișoara, Arad, Reșița, Caransebeș și Lugoj, pentru aderarea la forma elaborată de Frontul Unic Muncitoresc, creat în aprilie 1944, prin colaborarea dintre P.C.d.R. și P.S.D. și pentru realizarea dezideratelor propuse de acestea. Drept urmare, reprezentanții din Banat ai celor două partide muncitorești și ai organizațiilor profesionale și patriotice s-au întrunit, într-o ședință, la Timișoara, în ziua de 17 octombrie 1944, ședință la care s-a hotărât crearea unui Consiliu Bănățean al F.N.D.-ului. Din acest consiliu făceau parte: Leontin Silaghi și Ion Pirău din partea P.C.d.R., Moise Cocoș și încă un membru nenominalizat din partea P.S.D., Ioan Kali și Gheorghe Manciu din partea Sindicatelor Unite, aflate și ele sub influența comuniștilor, prof. dr. Valeriu Novacu și Iulian Poenariu de la Uniunea Patrioților-Regionala Banat, Petru Gherga și Dănilă Sfeta din partea Frontului Plugarilor (LB, 1944, nr. 28, p. 1).

A fost publicată, apoi, propunerea Consiliului Național al F.N.D.-ului referitoare la formarea guvernului, care trebuia să fie condus de Petru Groza, guvern în cadrul căruia Ministerul Propagandei era rezervat Uniunii Patrioților. (LB, 1944, nr. 30, p. 1) În acel moment, comuniștii considerau că, după încheierea – la Moscova – a Convenției de Armistițiu cu Națiunile Unite (12 septembrie 1944), Blocul Național Democratic și guvernul acestuia, din care făceau parte PNT, PNL, PCdR și PSD, nu mai corespundea necesităților și situației nou create. A urmat o criză politică care a durat trei săptămâni, criză declanșată prin prezentarea demisiei din guvern a celor doi reprezentanți ai FND-ului, adică Lucrețiu Pătrășcanu, lider al PCdR și Constantin Titel Petrescu, președintele PSD. Pentru rezolvarea crizei, Lucrețiu Pătrășcanu a propus un guvern condus de Petru Groza în care să intre și reprezentanți ai tuturor partidelor și organizațiilor care făceau parte din F.N.D. Dar, cu această propunere nu au fost de acord PNT-ul și PNL-ul, care dispuneau de majoritatea ministerelor din guvernul condus de Constantin Sănătescu (LB, 1944, nr. 30, p. 2). În această situație, F.N.D. a declanșat un șir de demonstrații în principalele orașe din țară. O astfel de demonstrație a avut loc la data de 22 octombrie 1944, în Piața Unirii din Timișoara. Pentru a conduce demonstrația a fost ales un prezidiu de onoare, cum se obișnuia pe atunci, la întrunirile Frontului, compus din: Lucrețiu Pătrășcanu, Constantin Titel Petrescu, Vlădescu-Răcoasa, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Petru Groza, Nicolae Ceaușescu, acesta din partea U.T.C., și Bârza, din partea Frontului Plugarilor. Din prezidiul efectiv de conducere al întrunirii făceau parte: Leontin Silaghi, din partea PCdR; Moise Cocoș, din partea PSD și dr. Valeriu Novacu, din partea Uniunii Patrioților. Au luat cuvântul, în cadrul acestei adunări populare, Ioan Pirău – din partea PCdR, Moise Cocoș - din partea PSD, Dănilă Sfeta – din partea Frontului Plugarilor, Gheorghe Manciu – din partea Sindicatelor Unite, Iulian Poenariu – din partea Uniunii Patrioților, Terezia Novac și Iuhasz – din partea femeilor patriote, Vâlcu – în numele Apărării Patriotice (LB, 1944, nr. 33, p. 1). În cuvântul său, Iulian Poenariu afirma că, încă de la înființarea acesteia, în anul 1942, în cele mai grele vremuri ale dictaturii antonesciene, Uniunea Patrioților a luptat

pentru unirea, într-un singur front, a tuturor organizațiilor, partidelor și personalităților democratice antihitleriste, pe baza platformei de luptă propusă de PCdR din 6 septembrie 1941. În continuare, același vorbitor arăta că „Blocul Democratic s-a născut mort și, cu tot protestul celor două partide muncitorești (PCdR și PSD – *n. n.*), au format un guvern în care au intrat criminali de război” (LB, 1944, nr. 33, p. 2). Adunarea a votat o rezoluție, prin care se cerea guvern F.N.D., adresând, în același timp, un apel către masele democratice din PNT și PNL, să nu se situeze în afara năzuințelor întregului popor, să nu alunece pe drumul trădării și al sprijinirii fasciștilor și să se alăture acțiunilor unite ale partidelor prin F.N.D. (LB, 1944, nr. 33, p. 4). În consecință, și Comitetul Județean al F.N.D. a lansat, și conducerii locale a PNT și PNL, un apel să colaboreze în baza Platformei acestuia și, în caz de răspuns afirmativ, să fie anunțat la sediul județean al Uniunii Patrioților, din str. Emanuil Ungureanu, nr. 14 (LB, 1944, nr. 42, p. 1).

Pentru a obliga România să accepte un guvern al Frontului Național Democrat, care trebuia să fie procomunist și prosovietic, URSS șantajează adevăratele forțe democratice prin intermediul Comisiei Aliate de Control, formată din câte un reprezentant al celor trei mari puteri: Statele Unite, Marea Britanie și URSS. În această comisie, însă, rolul determinant îl avea reprezentantul sovietic. Comisia a funcționat ca un guvern paralel al României, mai precis ca adevăratul guvern până la sistarea activității sale, odată cu încheierea Tratatului de Pace de la Paris, la 10 februarie 1947 (Prunel 1998, 718; Ioanițiu 1996, 38). În acest sens, a fost dat publicității avertismentul, înaintat de către aceasta guvernului român, avertisment în care se arăta că aceasta nu și-a făcut datoria în ceea ce privește executarea clauzelor armistițiului. În același timp era publicată și cerința imperativă a F.N.D.–ului de a fi înlăturat guvernul Constantin Sănătescu (LB, 1944, nr. 44, pp. 1-2). Ca urmare a acestui șantaj sovietic, executat în favoarea F.N.D.–ului, în 4 noiembrie 1944 a fost format un nou guvern, condus tot de generalul Constantin Sănătescu, format din reprezentanți ai PNT, PNL și FND, în care Petru Groza devine vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, iar Frontul obține o treime din portofolii (Rădulescu-Zoner, Bușe, Marinescu 2002, 47).

În cadrul mitingului care i-a urmat în București, s-a cerut, cum era normal în situația respectivă, îndeplinirea condițiilor din Convenția de Armistițiu și purificarea aparatului de stat, a armatei, a vieții economice și a presei, ușurarea repatrierii cetățenilor sovietici și să se facă propuneri de despăgubiri față de URSS (LB, 1944, nr. 45, p. 1). În acest al doilea guvern Sănătescu au intrat și doi reprezentanți ai Uniunii Patrioților: Gheorghe Vlădescu-Răcoasa, ca ministru al minorităților, și Sabin Manuilă, ca subsecretar de stat la organizarea statului (LB, 1944, nr. 45, p. 2).

Noul vicepreședinte al guvernului a făcut, în data de 17 noiembrie 1944, o vizită la Timișoara. În aceeași zi, la orele 9, a avut loc o întâlnire a lui Petru Groza cu șefii organizațiilor locale ale partidelor reprezentate în guvern. La aceeași întrunire a luat parte: Leontin Silaghi și Ioan Kali, din partea PCdR, Moise Cocoș, din partea PSD, Ion C. Subțire, Octavian Metea și Vânătu, din partea PNT, Fărcășanu, de la PNL, Dănilă

Sfeta, de la Frontul Plugarilor, Valeriu Novacu, de la Uniunea Patrioților și Kazinczy, din partea MADOSZ-ului. În debutul expozeului său, Petru Groza a cerut o epurare energetică și integrală. A indicat, apoi, necesitatea îndeplinirii conștiințioase a condițiilor impuse prin Convenția de Armistițiu, care era o condiție esențială, „căci de felul cum înțelegem să îndeplinim aceste condițiuni, depinde existența noastră ca neam” (LB, 1944, nr. 56, p. 1). Abordând problema nord-vestului Transilvaniei, el afirma că noua administrație, adică cea românească, a fost înlăturată de către armata sovietică, deoarece ar fi încercat să se instaleze fără o prealabilă încunoștințare a autorităților militare sovietice și pentru că gărzile „Iuliu Maniu” ar fi încercat să monopolizeze viața politică din Ardeal, dedându-se la atrocități și acte de șovinism. Mai afirma că în nord-vestul Transilvaniei nu se va putea intra decât cu un spirit nou, așa-zis democratic, și nu cu așa-ziii asupritori de naționalități. Nu amintea, însă, nimic, în discursul său, despre șantajul făcut de sovietici în favoarea unui guvern procomunist condus de el și nici de faptul că maghiaro-horthyștii, care schinguiseră, oprimaseră și masacraseră populația românească, deveniseră peste noapte democrați și comuniști (Pleșa 2006, 260-261; Constantiniu 2001, 13-92). În expozeul său politic, ținut la întrunirea din Timișoara, a avertizat partidele politice cu adevărat democratice din România, avertismente care și-au dovedit valabilitatea odată cu venirea comuniștilor la putere. „Între partidele guvernului (celui de-al doilea guvern Constantin Sănătescu – *n. n.*) trebuie să existe o deplină înțelegere și toți trebuie să înțeleagă că, numai orientându-se spre o colaborare cu partidele muncitorești, se menține pe linia justă a vremii. Cine merge spre dreapta, moare” (LB, 1944, nr. 56, p. 1). Cu aceeași ocazie, președintele Consiliului de Miniștri a îndemnat fruntașii politici din județul Timiș-Torontal să colaboreze în problemele principale locale, recomandând chiar un pact de neagresiune între partidele care formau guvernul.

Ținând cont de această sugestie, în data de 21 noiembrie 1944 a avut loc, la Timișoara, o ședință de colaborare între organizațiile județene ale partidelor guvernamentale. La această întrunire au participat dr. I. C. Subțire, din partea PNT, Gheorghe Stoian, din partea PNL și Ion Pirău, din partea PCdR, Traian Novac și Moise Cocoș din partea PSD, Petre Hanga și Dănilă Sfeta de la Frontul Plugarilor, dr. Valeriu Novacu de la Uniunea Patrioților, Kazinczy Ioan din partea Uniunii Populare Maghiare, fostă MADOSZ (*Organizații de masă legale și ilegale create, conduse sau influențate de către PCR (1921-1944)* 1975, 205). La această consfătuire, dintre reprezentanții FND, PNT și PNL, reprezentantul PCdR, Leontin Silaghi, arăta că ei, comuniștii, sunt dornici de colaborare sinceră în probleme locale, după exemplul colaborării din guvern, în viziunea lor principala problemă fiind cea economică, adică prevenirea foametei, apoi este necesar să se treacă la schimbarea prefectului și a primarilor și să se lupte împotriva rămășițelor fasciste. Reprezentantul PNL la consfătuire, Gheorghe Stoian, se declara de acord cu schimbarea autorităților și solicita, și el, măsuri împotriva speculei. Dr. I. C. Subțire, reprezentantul PNT-ului, s-a declarat de acord să se ia măsuri urgente, pentru ca să se stăvilească foametea, dar

nu cerea schimbarea autorităților, ci limitarea abuzurilor acestora. El a mai propus ca organele care supraveghează evoluția economică să fie puse sub controlul unei comisii formate din reprezentanții Camerei de Muncă, de Comerț și de Agricultură și ai Inspectoratului industrial. Pentru aceasta, el a propus delegarea unor comisii care să colaboreze cu autoritățile militare, pentru aprovizionarea armatei sovietice (*Documente privind istoria militară a poporului român (septembrie 1944)* 1980). Tot el solicita reprezentanților celorlalte partide o colaborare armonioasă în presă și chiar încheierea unui pact de neagresiune. Reprezentantul PSD, Traian Novac, a susținut că autoritățile trebuie demilitarizate, ele fiind militarizate pe timpul guvernului condus de Ion Antonescu. În finalul întrunirii pluripartite, s-a căzut de acord asupra următoarelor puncte: 1) Fiecare grupare politică va delega reprezentanți în comisiile de control; 2) Se va stabili o legătură strânsă cu Comandamentul Sovietic; 3) Se va face un pact de neagresiune în presă (LB, 1944, nr. 61, pp. 1, 5).

Ca o consecință imediată a acestei întruniri, în data de 23 noiembrie 1944 a avut loc ședința comisiei de colaborare, nou formată, din reprezentanții FND, PNT și PNL. La această ședință au luat parte: dr. I. C. Subțire, din partea PNT, dr. V. Fărcășanu, din partea PNL, Leontin Silaghi și Ion Pirău, din partea PCdR, Moise Cocoș, Eftimie Gherman (Narai 2005, 235-245) și Otto Roth (Păiușan 1993, 132-183), din partea PSD, Ioan Kali, din partea Sindicatelor Unite, Dănilă Sfeta și Vancea, din partea Frontului Plugarilor, dr. Valeriu Novacu și Iulian Poenariu, din partea Uniunii Patrioților și Kazinczy, din partea Uniunii Populare Maghiare. Ședința a fost prezidată de către Moise Cocoș, reprezentant al social-democraților. Ședința comisiei de colaborare a emis un comunicat, care prevedea că, deși nu s-a ajuns la un acord definitiv asupra propunerii F.N.D.-ului de a schimba, în mod radical, toate persoanele care erau în conducerea tuturor departamentelor administrative ale județului și orașului s-a hotărât, totuși, constituirea unei comisii centrale de colaborare, care să funcționeze pe lângă prefectură, pentru a controla administrația județului și a municipiului și a tuturor departamentelor oficiale. Respectiva comisie se compunea din 11 membri, câte doi și un substitut din partea fiecărui partid politic, iar din partea organizațiilor politice și sindicatelor, câte un membru și un substitut. Rolul acestei comisii centrale, după cum se arăta în comunicat, era să facă legătura între populație și guvern și să stabilească relații de colaborare permanente, relații care erau imperios necesare cu comandamentul sovietic, pentru aplicarea strictă a condițiilor de armistițiu. Comisia respectivă și-a stabilit un secretariat permanent, condus de dr. I. C. Subțire, reprezentant al PNT-ului și dr. Valeriu Novacu, reprezentantul Uniunii Patrioților, secretariat care-și avea sediul la Prefectura județului Timiș-Torontal. În comunicat se mai prevedea înființarea unor subcomisii pe domenii de activitate. Tot în cadrul respectivei ședințe a fost luată în discuție și problema presei, reușindu-se să fie eliminate o parte din polemicele existente (LB, 1944, nr. 63, p. 1).

Unul dintre obiectivele declarate ale Uniunii Patrioților era combaterea speculei, care prolifera în perioada respectivă, din cauza penuriei de alimente,

datorită atât consumului intern, cât, mai ales, războiului împotriva Germaniei naziste. Pentru aceasta, Uniunea Patrioților a trecut la organizarea așa-ziselor comitete cetățenești. În același sens, și la Timișoara se trece și la organizarea acestor comitete. Astfel, organul de presă al PCdR al județului Timiș-Torontal publică apelul Comitetului de Inițiativă a Uniunii Patrioților din Timișoara pentru constituirea comitetelor cetățenești, în care cheamă populația orașului la o mare întrunire cetățenească, care trebuia să aibă loc în ziua de 3 decembrie, orele 9, în sala mare a Fabricii de Bere, întrunire care avea – ca scop – înființarea comitetului cetățenesc al Circumscripției a II-a. În apel se afirma că, întrucât autoritățile polițienești și administrative și-au dovedit incapacitatea în rezolvarea atribuțiilor încredințate lor, Uniunea Patrioților a luat inițiativa organizării comitetelor cetățenești, formate din cetățenii cei mai cinștiți și devotați cauzei comune din cartierul lor. „Interesele comune – se spunea, în continuare, în apel – în timpurile excepțional de grele prin care trecem impun fiecărui cetățean, muncitor, mic comerciant, meseriaș, intelectual și gospodină să contribuie, în mod cât mai intens, la soluționarea tuturor chestiunilor de actualitate și foarte arzătoare pentru fiecare parte. Veniți cu toții la luptă împotriva speculanților” (LB, 1944, nr. 66, p. 1). În consecință, la adunarea populară din 3 decembrie 1944, din cartierul Fabric, s-a constituit primul comitet cetățenesc din Timișoara, sub egida Uniunii Patrioților. Adunarea a fost deschisă de către Nicolae Despot, care a adus salutul Uniunii Patrioților și a dat cuvântul profesorului Valeriu Novacu. Acesta sublinia, în expunerea sa, că dezrobirea de la 23 august a fost o lovitură de stat și ea înseamnă și priceperea nevoii de a lua, pe propria răspundere, cu forțe bine organizate, efortul de realizare a noilor condiții de viață pentru mase largi, condiții care, reparând nedreptăți de veacuri, „vor impulsiona populația, îmbogățind-o, o vor face în stare să-și conducă singură destinele sub semnul intereselor imediate ale maselor largi populare” (LB, 1944, nr. 72, p. 1). La rândul său, Iulian Poenariu, secretarul județean Timiș-Torontal al Uniunii Patrioților, definea aceste noi organe de sorginte comunistă: „Comitetele Cetățenești sunt organe de control ale primăriilor și ale autorităților cu adevărat democratice (comuniste – *n. n.*). Ele vor colabora direct cu primarul ales de popor. Comitetele Cetățenești trebuie să fie ochii și urechile locuitorilor. Ele trebuie să vadă atât nevoile, cât și rădăcina acestor nevoi” (LB, 1944, nr. 72, p. 2). În finalul adunării au fost aleși, prin aclamații, membrii Comitetului Cetățenesc din cartierul Fabric, acest comitet avându-l ca președinte pe dr. Bontilă, apoi, tot prin aclamații, a fost votată o moțiune în sprijinul acestor comitete (LB, 1944, nr. 72, p. 3). Deci, nu a fost ales – prin vot secret sau deschis – președintele de cartier al Comitetului Cetățenesc și nici nu a fost votată, în același fel, rezoluția, ci prin aclamații, o modalitate tot mai des folosită de către organizațiile satelit ale PCdR (*Organizații de masă legale și ilegale create, conduse sau influențate de către PCR (1921-1944)* 1975, 63).

Aflată după 23 august 1944 în legalitate, Uniunea Patrioților își începe activitatea de extindere și în celelalte județe, care trebuiau să facă parte din Regionala

Banat a Uniunii. Astfel, a fost constituită o organizație a Uniunii Patrioților și în localitatea Orăștie, din județul Hunedoara. La ședința de înființare a acestei organizații a luat parte și avocatul Pavel Popa din Timișoara, care era delegatul Regionalei Banat a Uniunii Patrioților. Acesta a fost însoțit de Marin Muscalagiu, delegatul Sindicatelor Unite din București, și de Miron Belea, membru al Comitetului FND al județului Hunedoara. Luând cuvântul, delegatul Regionalei Uniunii Patrioților, avocatul Pavel Popa, după ce a făcut istoricul Uniunii, afirma că aceasta „nu este un partid, ci o mișcare largă, de concentrare a tuturor partidelor active antihitleriste și de creare a unui front patriotic național” (LB, 1944, nr. 72, p. 3). În continuare, în intervenția sa, Pavel Popa a propus constituirea – pentru orașul și plasa Orăștie – a unei organizații a Uniunii Patrioților, care să aibă grijă de clasa de mijloc din care făceau parte, după afirmația sa, micii burghezi, pensionarii și funcționarii, pentru care să se țină conferințe, să se înființeze biblioteci, etc., care să popularizeze pe marii aliați, creând ideea democratică, arătând pe dușmanii țării și ai neamului românesc, combătând specula și scumpetea. În finalul expozeului său, reprezentantul Uniunii Patrioților din Timișoara, avocatul Pavel Popa, sublinia posibilitatea colaborării tuturor în cadrul Uniunii. Ședința de la Orăștie s-a încheiat prin alegerea unui comitet provizoriu de acțiune, care să înceapă organizarea Uniunii Patrioților în județul Hunedoara (LB, 1944, nr. 72, p. 5).

Participarea Uniunii Patrioților la diverse acțiuni devenea tot mai activă. Astfel, la întrunirea de la Lipova, din 17 decembrie 1944, a Frontului Plugarilor, a Uniunii Patrioților și a Organizației Antifasciste Germane locale a participat și Constantin Furer, care a adus salutul organizației pe care o reprezenta din județul Timiș-Torontal. Adunarea a fost condusă de către Lehman, delegatul Organizației Antifasciste din Lipova, și a avut ca scop îndemnarea țăranilor să se înscrie în Frontul Plugarilor (LB, 1944, nr. 85, p. 1). Și în alte centre ale Regionalei Banat ale Uniunii Patrioților, ca, de exemplu, la Caransebeș, s-au constituit comitete de inițiativă. Aici, acest organism era compus din G. Dumitrescu, director de penitenciar și avea ca secretar pe învățătorul Simion Boldisar. Acest comitet de inițiativă va studia chiar posibilitatea organizării unui comitet cetățenesc după modelul celui de la Timișoara (LB, 1944, nr. 90, p. 1).

Și în cadrul guvernului Nicolae Rădescu, instaurat la 6 decembrie 1944 (Rădulescu-Zoner, Bușe, Marinescu 2002, 55), F.N.D., din care făcea parte și Uniunea Patrioților, și-a păstrat poziția. De altfel, toate partidele și-au păstrat poziția în guvern, exceptând PNT-ul, care a pierdut Ministerul de Interne, pe care l-a preluat președintele Consiliului de Miniștri, Nicolae Rădescu (Giurescu 1996, 359). Imediat după instalarea noului guvern a fost transmis un comunicat al Radio Moscova, care îndemna, practic, la spargerea partidelor istorice, afirmând că există divergențe în rândul PNT, în sensul că Anton Alexandrescu, conducătorul tineretului național-țărănist, cerea ca PNT-ul să renunțe la politica reacționară, în realitate democratică, și că gruparea Alexandrescu avea deja influență în partid (LB, 1944, nr. 74, p.1).

Același lucru a avut loc și în teritoriu. Astfel, organul de presă comunist din Timișoara declanșează un atac la adresa Partidului Național Liberal. În acest sens, se arată că liberalul dr. Dimitrie Nistor, președintele organizației PNL din Timișoara, care deținea și funcția de subsecretar de stat în Ministerul de Interne, a făcut o vizită la Timișoara, pentru a rezolva probleme administrative, dar nu a avut întreveneri cu prefectul Gheorghe Ciorman, provenit din disidența Anton Alexandrescu și nici cu primarul comunist Coriolan Drăgulescu, cum ar fi fost normal. Dimitrie Nistor a fost acuzat că ar fi discutat numai cu persoane profasciste, adică din PNL și PNT, și că ar fi avut în intenție „sabotarea conștiință și voită a armistițiului, prin sabotarea autorităților democratice (procomuniste – *n.n.*), prin sabotarea eforturilor de a executa condițiile armistițiului” (LB, 1944, nr. 81, p. 1).

Activitatea de constituire a organizațiilor politice locale ale Uniunii Patrioților a continuat în luna decembrie 1944, în localitățile Banatului. Astfel, în data de 21 decembrie 1944 s-a desfășurat, la Anina, ședința de constituire a organizației locale a Uniunii Patrioților și a Apărării Patriotice. La întrunirea, care s-a desfășurat în sala Căminului Cultural, au participat, după cum se afirma în presă, un număr mare de muncitori și mineri din Anina și învățători din respectiva localitate. În cadrul adunării, care a fost deschisă de către Mihai Craiovan, președintele Sindicatului Muncitoresc din Anina, a luat cuvântul și Cornelia Sterian, reprezentanta femeilor din organizația Reșița a Uniunii Patrioților, care a declarat că: „În România liberă și democratică (comunistă – *n.n.*), femeia trebuie să fie egală în drepturi, ea trebuie să ia parte activă în lupta politică pentru o viață liberă și fericită” (LP, 1945, nr. 2, p. 6). Este făcut, apoi, istoricul și este definită Uniunea Patrioților, afirmându-se că organizația nu a fost creată pentru solidarizarea intereselor unor cliți sau partide, ci ea s-a născut încă în ilegalitate, din necesitatea istorică a formării unui front patriotic în contra tiraniei fasciste, asupritoare, a unui întreg popor: „În iunie 1942 se pune temelie unei organizații patriotice (deci, la un an după intrarea României în războiul anti-bolșevic – *n.n.*), care să servească tocmai la unirea organizațiilor partidelor și personalităților democratice, antihitleriste, într-un cuvânt la unirea tuturor patrioților (pro-comuniști – *n.n.*). Această organizație este Uniunea Patrioților. Ea e formată, la început, din grupe de patrioți care acționează ilegal (comuniști – *n.n.*) și, în ianuarie 1943, publică nr. 1 al ziarului «România liberă» (LP, 1945, nr. 2, p. 10). Se mai subliniază că, în cursul luptei sale în ilegalitate, Uniunea Patrioților a lansat nenumărate chemări pentru aderare, a sprijinit efectiv acțiunea de consolidare și demascare a fascismului hitlerist. Se mai precizează că toate programele din 28 ianuarie, din 15 aprilie, din 8 august 1943 și platforma din 28 ianuarie 1944 au fost datele care au marcat fazele de luptă (trădare – *n.n.*) ale acesteia (LP, 1945, nr. 2, pp. 9-10).

În concluzie, activitatea Uniunii Patrioților în Banat din anul 1944 se caracterizează prin ieșirea ei din ilegalitate și încercarea de a se organiza în teritoriu. În același timp, reprezentanți ai acestei organizații satelit al PCdR ajung să facă parte

din guvern și din organele locale ale administrației de stat, unde au desfășurat o intensă activitate politică procomunistă.

Referințe bibliografice

- Arendt, Hannah. 2006, *Originile totalitarismului*, București: Humanitas.
- Chiper, Ioan, Constantiniu, Florin, Pop, Adrian. 1993, *Sovietizarea României. Percepții anglo-americe (1944-1947)*, București: Iconica.
- Constantiniu, Florin. 2001, *P.C.R., Pătrășcanu și Transilvania (1945-1946)*, București: Enciclopedică.
- Documente privind istoria militară a poporului român (septembrie 1944)*. 1980, *Documente privind istoria militară a poporului român (septembrie 1944)*, București: Militară.
- Duchetti, Alkara, Costineanu, Dragomir, Venillemien, Alain. 1999, *La littérature contre la dictature eu au hors des Roumains (1947-1989)*, Timișoara: Hestia.
- Fătu, Mihai. 1979, *Alianțele politice ale PCR (1944-1947)*, Cluj-Napoca: Dacia.
- Fătu, Mihai. 1973, „Politica de alianțe a PCR în lupta pentru instaurarea și consolidarea puterii democrat-populare (1944-1947)”, în *Anale de istorie*, nr. 5, p. 5.
- Giurescu, Dinu C. 1996, *Guvernarea Nicolae Rădescu*, București: ALL.
- Ioanițiu, Cicerone. 1996, „Geopolitica anului electoral 1946”, în *Analele Sighet*, nr. 3, p. 38.
- LB, 1944, *Luptătorul bănățean*, Timișoara.
- LP, 1944, 1945, *Lupta patriotcă*, Timișoara.
- Narai, Eusebiu. 2005, „Eftimie Gherman – un reprezentant al social-democrației bănățene”, în *Actele simpozionului «Oameni de seamă ai Banatului»*, nr. X, pp. 235-245.
- Onișoru, Gheorghe. 1996, *Alianțe și confruntări politice din România (1944-1947)*, București: Fundația Academiei Civice.
- Organizații de masă legale și ilegale create, conduse sau influențate de către PCR (1921-1944)*. 1975, *Organizații de masă legale și ilegale create, conduse sau influențate de către PCR (1921-1944)*, vol. II, București: Politică.
- Păiușan, Radu. 1993, *Mișcarea națională din Banat și Marea Unire*, Timișoara: de Vest.
- Păiușan-Nuică, Cristina. 2008, *Istoria relațiilor internaționale și a diplomației (1945-2008)*, București: Fundația „România de Măine”.
- Pleșa, Liviu. 2006, „Lucrețiu Pătrășcanu și greva studenților din Cluj”, în *Arhivele Securității*, vol. II, pp. 260-261.
- Prunnel, Daniel M. 1998, „Politica americană față de România între 1944-1948”, în *Analele Sighet*, nr. 6, p. 718.
- Rădulescu-Zoner, Ș., Bușe, D., Marinescu, B. 2002, *Instaurarea totalitarismului comunist în România*, București: Cavallioti.
- Scurtu, Ioan, Buzatu, Gheorghe. 1999, *Istoria românilor în secolul XX*, București: Paideia.
- Tănase, Stelian. 2009, *Clienții lui tanti Varvara. Istorie clandestine*, București: Humanitas.
- Tismăneanu, Vladimir, Dobrinu, Dorin, Vasile, Cristian. (ed.) 2007, *Raport final*, București: Humanitas.
- Tismăneanu, Vladimir, Vasile, Cristian. 2008, *Perfectul acrobat: Leonte Răutu: măștile răului*, București: Humanitas.
- Tismăneanu, Vladimir. 2005, *Stalinism pentru eternitate. O istorie politică a comunismului românesc*, Iași: Polirom.
- Țuțui, Gheorghe. 1966, „Contribuția Partidului Național Popular la lupta pentru transformări democratice (ianuarie 1946 - martie 1949)”, în *Analele Institutului de Istorie a Partidului de pe lângă C.C. al P.C.R.*, nr. 1, pp. 55-57.